

УДК 378:793.3-051

В. А. Сизоненко

Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ХОРЕОГРАФІЇ ЗАСОБАМИ БАЛЬНОГО ТАНЦЮВАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА

У статті висвітлено умови сприятливі для вдосконалення навчально-виховного процесу студента-хореографа, з метою результативного формування його творчого потенціалу засобами сучасного бального танцю, а саме: орієнтація педагогічного процесу на певні освітні принципи, що базуються на взаємодії навчання, виховання й розвитку на всіх етапах підготовки майбутнього вчителя хореографії; впевненість і наполегливість; свобода у творчому педагогічному процесі. Розглянуто вплив естетичного виховання на всебічний гармонійний розвиток майбутнього фахівця з хореографічного мистецтва, застосування ситуацій успіху як методу виховання особистісних якостей студента-хореографа.

Ключові слова: *творчий потенціал, психолого-педагогічні умови, майбутній учитель хореографії, впевненість, наполегливість, естетичний розвиток, свобода, сучасний бальний танець.*

Постановка проблеми. Прагнення до танцю закладено в людині самою природою, потрібно тільки проявити це почуття. Внутрішній світ людини створює образ, образ-уявлення, раціональні елементи котрого ззовні спостерігають у вигляді рухів, а емоційні сторони складають основу танцювального мистецтва, як відкритого світові душевного переживання, сумісність музичного твору фізичної краси рухів тіла танцюриста.

Бальні танці є однією з найбільш масових і загальнодоступних форм спілкування дітей та молоді з основами танцювальної хореографії. Бальний танець – один із видів хореографічного мистецтва виступає дієвим засобом музичного-пластичного, художньо-естетичного, спортивно-фізичного, емоційного, одним словом, різностороннього розвитку й виховання особистості. Розглядаючи бальний танець, можна відзначити, що це – завжди парний танець, у якому беруть участь Кавалер і Дама, ця взаємодія двох особистостей із різними характерами, світоглядом хореографічною та музично-ритмічною підготовкою психологією та фізіологією. Пара в бальному танці розглядається як одне ціле – танцюристи знаходяться в безперервному контакті один з одним, особливо яскраво виражений контакт і характер у

європейських танцях. У танцях латиноамериканської програми контакт більш вільний, найчастіше завдяки натягу під час фігур, що виконуються.

Сучасний рівень розвитку сучасного бального танцювального мистецтва потребує якісної підготовки висококваліфікованих педагогів, які досконало володіють навчальним матеріалом, мають достатній рівень навчально-методичної підготовки [8, 4].

Для досягнення такого результату особливої уваги потребує створення певних умов для формування творчого потенціалу майбутнього фахівця з хореографії.

Аналіз актуальних досліджень. Питанню підготовки майбутніх учителів, формуванню творчого потенціалу, розвитку їх творчих здібностей присвячено багато психолого-педагогічних наукових досліджень. Розвиток творчих здібностей майбутнього вчителя досліджували О. Євдокімова, Є. Калугіна, Г. Панченко та ін.; формування творчого потенціалу майбутнього педагога в процесі вивчення мистецьких дисциплін – В. Воеводіна, Г. Гладишева, В. Орлова, О. Музики та ін.; творчу особистість, її потенційні здібності й можливості вивчали Б. Ананьєв, В. Андрєєв, Н. Кузьміна, М. Лазарєв, В. Моляко, М. Поташник, Е. Яковлева.

Дослідження вчених доводять, що творчий потенціал сприяє зростанню професіоналізму майбутнього педагога.

Мета статті – розглянути процес формування творчого потенціалу майбутнього вчителя танцю засобами сучасного бального танцювального мистецтва. Актуальність теми зумовлена посиленням уваги до питань, пов'язаних із професійним рівнем творчої особистості майбутніх педагогів.

Виклад основного матеріалу. Потенціал – сукупність усіх наявних можливостей, засобів у будь-якій галузі, сфері, в широкому сенсі.

Творчий потенціал – це комплексне поняття, він проявляється на соціальному, психологічному, духовному рівнях особистості, що характеризує його динаміку в цілому.

Творчий потенціал як динамічна структура особистості включає комплекс індивідуальних творчих здібностей, зазначає І. М. Кощавець, які виявляються й розвиваються у творчій діяльності, а також комплекс психічних новоутворень особистості протягом життя. Він базується на уявленні й фантазії, асоціативних зв'язках, багатстві інтуїтивних процесів, емоційному розмаїтті та емпатійних почуттях, які здійснюються в процесі творчої діяльності [2, 171].

Майбутній учитель бальних танців повинен оволодіти вмінням поєднувати різні методи навчання, оскільки бальне танцювальне мистецтво це також і спорт. Усім відомо, що бальні танці офіційно визнані одним із видів спорту. Проте, поряд зі спортивним аспектом бальні танці мають і соціальне значення, оскільки їх танцюють задля задоволення й розваги та використовують у сценічному мистецтві: в кіно, театрі, різноманітних концертах та шоу на телебаченні.

Танцювальна підготовка сприятливо впливає на загальний розвиток дитини, являючи собою відмінний засіб морально-етичного й фізичного виховання. Крім того, вона дуже добре розкриває весь творчий потенціал дитини.

Як сукупність творчих здібностей визначає творчий потенціал В. Лихвар, необхідних для творчої діяльності, і підкреслює, що рушійною силою та ядром творчого потенціалу є внутрішні фактори особистості. Саме вони є важливими чинниками саморозвитку людини, самореалізації, самодіяльності, вільних дій і вчинків. Зазначає, що художньо-творчий потенціал є універсальною, цілісною якістю людини, змістовна визначеність якої виявляється в художньо-творчій діяльності шляхом прирощення матеріально-духовних цінностей та саморозвитку і самореалізації особистості, концентруючи для цього фізичні, психологічні й духовні ресурси. Це діяльність у галузі мистецтва, особливістю якого є відображення реальності в художньо-образній формі. Змістова характеристика художньо-творчого потенціалу є невід'ємною частиною цілісного гармонійного розвитку особистості [5, 18].

Педагогічна цінність танцю полягає в тому, що на його матеріалі можна успішно здійснювати цілісний підхід до розвитку підростаючого покоління: впливаючи на почуття дитини, формувати інші сфери її особистості: морально-естетичну; емоційно-вольову інтелектуальну тощо. Таким чином, розвивальна функція хореографічного мистецтва полягає в його спроможності: - забезпечувати гармонію фізичного й духовного розвитку особистості; - сприяти вдосконаленню всіх її сутнісних сил, якостей і здібностей, зростанню її внутрішніх потенціалів, удосконаленню розумових процесів і творчої діяльності; - розвивати пізнавальну та творчу активність людини, її емоційну чутливість, естетичні потреби й смаки; - стимулювати прагнення до самовдосконалення як основи будь-якого розвитку [6, 119].

На думку С. В. Куценка, виховними орієнтирами процесу формування творчого потенціалу студента-хореографа виступає його естетична культура. Естетична культура характеризується здатністю особистості до правильного розуміння прекрасного в мистецтві й дійсності, наявністю потреби в прекрасному, у творчості. Вона формується протягом неперервного художньо-естетичного виховання. Будучи метою естетичного виховання, естетична культура має змогу примножуватись і вдосконалюватись у процесі вивчення студентами-хореографами народно-сценічного танцю. Завдання та зміст естетичного виховання визначаються наявністю естетичних смаків, почуттів, потреб, знань, ідеалів, а також творчих здібностей [4, 287].

Ефективність виховної роботи засобами занять у колективі бального танцю залежить від використання системи спеціальних методів: методи формування свідомості особистості, методи формування суспільної поведінки, методи стимулювання діяльності й поведінки. Актуальним у сучасних умовах є використання нетрадиційних методів виховання:

інформаційно-організаційних, мотиваційно-стимулюючих, пізнавально-пошукових і регулятивно-корекційних.

Сьогодні поширення набула сфера позашкільної хореографічної діяльності: танцювальні гуртки, студії, ансамблі. Здебільшого, самодіяльні танцювальні колективи зорієнтовані на підготовку танцівників для участі в концертній діяльності, формування відповідного репертуару. Основне завдання танцювальних колективів полягає у формуванні естетичної культури школярів.

Бальний танець є важливим засобом виховання, оскільки в усіх своїх формах і проявах реалізовує виховну функцію через: розвиток емоційно-логічного сприйняття навколишньої дійсності; формування естетичних смаків, ідеалів, поглядів, переконань, естетичного ставлення до явищ і предметів навколишньої дійсності; стимулювання пізнавальної активності та самостійності, розвиток творчих здібностей і вмінь. Освоєння латиноамериканської програми виховує здатність самостійного судження на основі естетичних поглядів, європейські танці сприяють розвитку артистичних здібностей – компоненту, що визначає рівень виконавської танцювальної майстерності [7, 8].

Естетичний розвиток є ключовим аспектом під час викладання бальних танців, тому майбутній учитель хореографії має вміти використовувати активні методи навчання: вправи, ігри (музично-пластичні, імітаційно-ігрові, сюжетно-рольові), метод творчої імпровізації, створення танцювальних етюдів, комбінацій. Важливим для розвитку естетичної культури є поєднання фізичних навантажень з творчими проявами особистості.

Бальні танці дуже добре розвивають пластичність, навчають не просто слухати музику, але й відчувати її. Сучасне бальне хореографічне мистецтво сприяє фізичному розвитку дитини – зміцнюють дихальну й серцево-судинну системи організму, тренують і зміцнюють різні групи м'язів. Дитина зможе володіти своїм тілом досконало, використовувати його для того, щоб передати власні почуття й емоції. Крім того, танці благотворно впливають на емоційний стан дитини, а також учать тримати під контролем свої емоції. Варто відзначити, що як і в будь-якому іншому виді спорту, в бальних танцях присутній великий дух суперництва. Тому він активно бере участь у формуванні дитячого характеру, вчить бути працьовитим і цілеспрямованим, наполегливим і впевненим у собі, витривалим і спритним.

В освітньому просторі дедалі більшого значення набуває потенціал особистості, її здібності, обдарування та якості. Нове століття визначають століттям інтелектуальної творчості. На перший план висувається творчий потенціал працівника – його професіоналізм, ерудиція, вміння творити, креативність мислення. Саме він є запорукою успіху навчального закладу.

У даний час рівень розвитку творчої діяльності, створення, поширення та споживання знань є найважливішою характеристикою суспільства. У цьому зв'язку виникає проблема вивчення, розвитку й використання творчого потенціалу особистості, актуалізується

необхідність побудови та реалізації освітнього процесу, що створює передумови для розкриття потенційних здібностей кожного педагога.

Як згадувалося вище, бальний танець – не лише мистецтво, але і спорт, тому для майбутніх учителів танцю важливо навчитися виховувати наполегливість і впевненість у собі, оскільки це сприяє становленню цілеспрямованої та сильної особистості танцівника.

Важливою психолого-педагогічною умовою виховання наполегливості й упевненості є створення на заняттях із бальної хореографії ситуації успіху та надання досягнутому успіхові гласності.

Використання ситуацій успіху сприяє найбільш повному розкриттю та прояву особистості, оскільки дозволяє найближчому оточенню сприймати його з кращого боку. Зокрема, Н. Анікеєва довела, що при зміні позиції учня змінюються соціальні очікування оточуючих. У зв'язку з цим підкреслюється важливість надання досягнутому успіху гласності. У цьому випадку успіх, що переживається в одному виді діяльності, спонукає до досягнення успіху в іншому. Дуже важливо, щоб ситуація успіху відповідала можливостям школяра, для якого вона створюється вчителем. Подібні ситуації дозволяють регулювати стосунки учнів опосередковано у сфері «колектив – учень», на відміну від безпосередньої взаємодії у сфері «учитель – учень» [1, 34–35].

Отже, майбутній учитель хореографії повинен оволодіти спеціальними знаннями й уміннями, необхідними йому в професійній діяльності для створення ситуацій успіху.

Відомий дослідник даної проблеми А. Белкін зазначає, що необхідно використовувати на заняттях такі прийоми створення ситуацій успіху, як «даю шанс», «сповідь», «прямуй за нами», «емоційний сплеск», «обмін ролями», «зараження», «еврика», «навмисна помилка», «лінія горизонту». Тому важко говорити про якісь прийоми створення ситуацій успіху, але існують певні закономірності, які можна розробити у своєрідний алгоритм педагогічних дій [2, 41].

Студенти-хореографи вчаться на заняттях із бальних танців використовувати різні прийоми. Наприклад, прийом «даю шанс» – це створення ситуації педагогом, у якій студент може проявити свої здібності, відчувати власні можливості, тим самим повірити у свої сили. Інший прийом, «обмін ролями», дає змогу помінятися місцем із викладачем, щоб краще проявити себе як майбутнього педагога з хореографії. «Емоційний всплеск» – педагог дає позитивну оцінку в той момент, коли в учня щось не виходить і він готовий «опустити руки», що підвищує самооцінку вихованця й віру у власні сили. А прийом «навмисна помилка» гарно активізує увагу учнів.

Науковцями встановлено, що в дітей, які одержують заохочення, швидше виробляються навички діяльності. Особливо потрібне заохочення на першій стадії навчання. Неуспіх на початку діяльності діє руйнівно, значно знижуючи загальну здатність до оволодіння діяльністю. Заохочення похвалою покращує і темп роботи, і її якість. Позитивне стимулювання

обов'язково повинне містити в собі такі заохочення учня, як порівняння минулих і теперішніх досягнень учня пропорційно затраченим зусиллям, а не здібностям; орієнтація учня на організацію роботи з метою одержання хороших результатів тощо.

У роботі вчителя великий наслідувальний і захоплюючий ефект мають його міміка, жести, що виражають радість учителя за успіхи учня, його схвалення.

Продумане використання заохочення дозволяє вчителеві не лише пробуджувати почуття радості від успіху, впевненість у своїх силах, а й активізувати незадоволення недоліками, бажання їх виправити.

Моделюючи та створюючи для дітей ситуації успіху, стимулюючи їх діяльність, важливо одночасно діяти двосторонньо:

а) психологічно – з урахуванням вікових, індивідуальних особливостей учня й колективу в цілому;

б) педагогічно, коли продумується вибір найбільш вдалого моменту у виховному процесі для її створення й організаційне забезпечення.

Не менш важливою умовою формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами танцювального мистецтва є свобода. Свобода в педагогічному процесі – це співтворчість педагога та студента у вирішенні нових освітніх і виховних завдань. Мистецтво танцю – внутрішня, творча свобода особистості танцівника, яка спрямована на прояв бажаного результату через рух, пози, художній образ, емоції. Тому важливим завданням педагога-хореографа є забезпечення раціонального співвідношення свободи та необхідності в навчально-виховному процесі студента-хореографа. При цьому свобода не ототожнюється із вседозволеністю. Вона означає можливість іти власним шляхом, наскільки дозволяють конкретні обставини навчального процесу. Свобода нерозривно пов'язана із відповідальністю особистості за власний вибір. Вона може виражатись у виборі цілей діяльності, засобів досягнення мети [3, 176-177].

На нашу думку, свобода в бальній хореографії важлива, оскільки спортивний аспект часто не дає можливості вийти за межі конкурсних вимог. Тому саме майбутні фахівці з хореографії на сучасному етапі розвитку бальних танців мають навчитися впроваджувати інноваційні педагогічні методи для багатогранного розвитку майбутнього покоління.

Висновки. На основі цих суджень можемо зробити висновок, що на шляху становлення висококваліфікованого фахівця з хореографії, кожен майбутній педагог повинен знати, як застосовувати набуті знання на практиці, поєднувати різноманітні педагогічні методи та підходи, створювати сприятливі умови для вивчення сучасного бального танцювального мистецтва.

Рівень професіоналізму майбутнього вчителя хореографії значною мірою залежить від того, наскільки сформований його творчий потенціал. Бальний танець має достатній набір методів і прийомів для майбутнього педагога-хореографа. Сучасне бальне танцювальне мистецтво –

ефективний засіб процесу формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анিকেєва Н. П. Психологический климат в коллективе / Н. П. Анিকেєва. – М. : Просвещение, 1989. – 224 с.

2. Белкин А. С. Ситуация успеха. Как ее создать / Август Соломонович Белкин. – М. : Просвещение, 1991. – 156 с.

3. Кошавець І. М. Формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами народно-сценічного танцю / І. М. Кошавець // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2014. – Вип. 38. – С. 171–178.

4. Куценко С. В. Формування творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії засобами народно-сценічного танцю як процес всебічного виховання / Сергій Куценко // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – 2014. – Випуск 133. – С. 283–291.

5. Лихвар В. Д. Розвиток художньо-творчого потенціалу молодших школярів у процесі образотворчої діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / В. Д. Лихвар. – Херсон, 2003. – 24 с.

6. Мистецтво у розвитку особистості : монографія / за ред., передмова та післямова Н. Г. Ничкало. – Чернівці : Зелена Буковина, 2006. – 225 с.

7. Регацони Г. Латиноамериканские танцы / Г. Регацони, А. М. Росси, А. Маджони. – М. : БММ АО, 2001. – 192 с.

8. Теорія і методика сучасного бального танцю : навч.-метод. посіб. / уклад.: В. А. Сизоненко. – Умань : АЛМІ 2017. – 200 с.

РЕЗЮМЕ

Сизоненко В. А. Формирование творческого потенциала будущего учителя хореографии средствами бального танцевального искусства.

В статье освещены условия, благоприятные для совершенствования учебно-воспитательного процесса студента-хореографа, с целью результативного формирования его творческого потенциала средствами современного бального танца, а именно: ориентация педагогического процесса на определенные образовательные принципы, основанные на взаимодействии обучения, воспитания и развития на всех этапах подготовки будущего учителя хореографии; уверенность и настойчивость; свобода в творческом педагогическом процессе. Рассмотрено влияние эстетического воспитания на всестороннее гармоничное развитие будущего специалиста по хореографическому искусству, применение ситуаций успеха как метода воспитания личностных качеств студента-хореографа.

Ключевые слова: творческий потенциал, психолого-педагогические условия, будущий учитель хореографии, уверенность, настойчивость, эстетическое развитие, свобода, современный бальный танец.

SUMMARY

Syzonenko V. A. Forming creative potential of the future teacher of choreography by means of ballroom dance art.

The article describes the conditions favourable for the improvement of the educational process of a student-choreographer with the aim of the effective formation of his creative potential by means of modern ballroom dance, namely: orientation of the pedagogical process to certain educational principles based on the interaction of education, upbringing and development at all the stages of preparation of the future choreography teacher; pedagogical methods for effective upbringing of confidence and perseverance; freedom in the creative pedagogical process, in particular when teaching contemporary ballroom choreography.

The influence of aesthetic education on the comprehensive harmonious development of a future specialist in choreographic art, the importance of the aesthetic aspect in ballroom dance classes, the importance of applying situations of success during the educational process as a method of upbringing the personal qualities of a student-choreographer are taken into consideration.

The modern ballroom dance is defined as one of the types of choreographic art, serving as an effective means of musical and plastic, artistic and aesthetic, sports and physical, emotional, versatile development and education of the personality of the future teacher of choreography.

The article states that ballroom dance is an important means of upbringing, since in all its forms and manifestations it implements educational function through: development of emotional and logical perception of the surrounding reality; formation of aesthetic tastes, ideals, views, beliefs, aesthetic attitude to phenomena and objects of the surrounding reality; stimulation of cognitive activity and autonomy, development of creative abilities and skills.

Although many psychological and pedagogical studies are devoted to the problem of the preparation of the future teachers, the formation of creative potential, the development of their creative abilities, this issue is insufficient and needs further research.

Key words: *creative potential, psychological and pedagogical conditions, future teacher of choreography, confidence, persistence, aesthetic development, freedom, modern ballroom dance.*